

невпорядкованою. Більше того, у таких країнах практично не сформована національна стратегія урбаністичного розвитку. Зрозуміло, що такі темпи та неконтрольоване нарощування міського населення потребуватимуть від цих країн набагато більших «інфраструктурних» та інших урбанізаційних інвестицій порівняно із розвиненими країнами.

По-третє, складна ситуація ще більше погіршується тим, що міська інфраструктура в країнах, що розвиваються, вимагає інвестицій, як правило, не тільки для її розвитку та нарощування, а й для ліквідації наявних негараздів, так званих беклогів, які не усувались та нагромаджувались десятиріччями внаслідок низького соціально-економічного становища та незадовільного фінансового стану таких країн. З недоліків та слабких місць у інфраструктурі країн, що розвиваються, назвемо ті, що частіше за все спостерігаються: дефіцит житла, неадекватне енергопостачання, брак менеджменту, перенавантажена мережа доріг, відсутність водопроводу та системи управління відходами, жахливий рівень соціальної інфраструктури — освіти, охорони здоров'я, соціально-культурного середовища.

Отже, цілком упевнено можемо стверджувати, що урбанізаційні процеси в країнах, що розвиваються, потребують інфраструктурних інвестицій у двох напрямках. Перший — ліквідація наявних розривів, відновлення наявних активів. Другий — збільшення та нарощування інфраструктури, зважаючи на зростання міського населення в перспективі.

Список використаних джерел

1. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Executive summary [Electronic resource]. — Available from : http://www.un.org/esa/population/publications/WUP2005/2005WUPHighlights_Exec_Sum.pdf.
2. Sankaran H. Developing Sustainable Strategies to Finance Urbanization / H. Sankaran // The Urban Age Forum. — London. — 2007. — June 4.
3. UNITED NATIONS. World Urbanization Prospects: The 2005 Revision. Data in Digital Form [Electronic resource]. — Available from : http://www.un.org/esa/population/publications/WUP2005/2006WUP_CD_Orderform.pdf

Семигіна Тетяна Валеріївна, доктор політичних наук, проректор з наукової роботи Академії праці, соціальних відносин і туризму
**УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У МІСТАХ УКРАЇНИ:
ОБОВ'ЯЗКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ГРОМАДИ**

Вступ. Питання проектування продукції та середовища таким чином, щоб ними могли скористатися найширше коло людей, тобто концепція універсального дизайну або універсального середовища, активно вивчаються закордонними науковцями (див. як приклад [1; 2]). Відбувається це передовсім через зміну ставлення до маломобільних груп населення — людей з інвалідністю, людей похилого віку, звертання уваги на соціальне відчуження

певних суспільних груп через фізичні та символічні бар'єри. Науковці відзначають, що проблеми доступності міської інфраструктури, інформації, соціальних послуг, освіти та зайнятості для певних груп людей стають чинниками відтворення соціальної нерівності й перешкодою на шляху до незалежного життя [3]. Відтак дедалі більше ведуть мову про соціальну інклюзію засобами просторового дизайну і це знаходить практичне застосування під час проектування будівель, вулично-дорожньої інфраструктури, інформаційній роботі тощо.

Розглянемо ключові елементи забезпечення безбар'єрного середовища у містах: складові та принципи універсального дизайну; вимоги щодо забезпечення безперешкодного доступу до міської інфраструктури; соціальну відповідальність і соціальну активність громади міста.

Основні результати. *Ідеї універсального дизайну.* В основі філософії універсального дизайну лежить ідея створення такого середовища, продуктів і послуг, які були б корисні всім містянам, і не тільки людям з інвалідністю. Головне в такому дизайні те, що він повинен бути складовою будь-якого проектування, незалежно від середовища та призначення. Наразі без універсального дизайну просто неможливо мислити сучасне місто [4].

Універсальний дизайн охоплює заклади охорони здоров'я, освіти та культури, громадські місця, транспорт, комерційні будівлі, житло, громадські будівлі, заклади для охорони історичних об'єктів та релігійні установи тощо.

3-поміж принципів універсального дизайну відзначимо наступні: 1) **рівноправність** (наприклад, раковини в туалетній кімнаті на різній висоті); 2) **гнучкість** (наприклад, сидіння у транспорті, що опускаються і підіймаються); 3) **простота та інтуїтивність** (наприклад, зрозуміла міська навігація); 4) **легкість сприйняття інформації** (наприклад, дублювання голосових оголошень у транспорті на електронному табло); 5) **допуск на помилку** (наприклад, пакування ліків із захистом від необачних дій дітей); 6) **незначні фізичні зусилля** (наприклад, зручні ручки, що дають змогу без особливих зусиль відчинити двері); 7) **достатність розмірів та простору** (наприклад, широкий ліфт, до якого можна заїхати на інвалідному візку). У цілому універсальний дизайн означає: доступність, комфортність, безпеку, інформативність і середовищні компоненти [5].

Вимоги забезпечення безперешкодного доступу. Норми універсального дизайну визначено у низці міжнародних документів, зокрема у документах ООН та Міжнародної організації стандартизації [6; 7].

В Україні ратифіковано низку міжнародних правових актів у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, що є обов'язковими до виконання. Основні положення цих актів були трансформовані в національне законодавство. До основних законодавчих актів, що регулюють питання захисту прав людей з інвалідністю в Україні, можна віднести в першу чергу Конституцію України, а також Закони України: «Про основи соціальної захищеності інвалідів України», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про планування і забудову територій», «Про захист прав споживачів», «Про транспорт», «Про міський електричний

транспорт», «Про дорожній рух»; Укази Президента України «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями», «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями»; Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення», «Про заходи, пов'язані із задоволенням потреб осіб з інвалідністю, зокрема під час підготовки та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні» [8].

Розроблено державні нормативи, покликані зменшити проблему соціальної нерівності через недоступність міської інфраструктури, зокрема: ДБН В.2.2-17:2006. Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення та ДСТУ-Н В.2.2-31-2011. Настанова з облаштування будинків і споруд цивільного призначення елементами доступності для осіб з вадами зору та слуху.

На практиці у територіальних громадах наявна проблема із дотриманням вимог чинного законодавства [9]. Тому регіональна політика мала б бути спрямована на контроль за дотриманням цих вимог та підтримку тих громад, які їх активно виконують.

Соціальна відповідальність громад. Процеси адміністративної, політичної та фінансової децентралізації, які останніми роками відбуваються в Україні, поставили питання про відповідальність територіальних громад у соціальній сфері. Так, Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення (затверджені наказом Міністерства соціальної політики України № 26 19.01.2016), визначають, що відповідно до визначених чинним законодавством повноважень у сфері соціального захисту населення відповідальний підрозділ (посадова особа) має виконувати таку функцію, як участь у створенні безперешкодного середовища для маломобільних категорій населення (статті 27, 34 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»).

Територіальна громада, її активні групи багато чого можуть зробити як для належного виконання вимог щодо доступності міської інфраструктури, так і власне формування доступного публічного простору.

Наприклад, проектування та побудова нової школи чи медичного центру, відновлення історичного чи культурного об'єкта в громаді може відбуватися так, щоб при цьому були враховані потреби всіх людей. Або, приміром, забезпечити, щоб вся інформація офіційних структур громади була доступна незалежно від сенсорних здібностей людини, передавалась через тактильні, візуальні та звукові засоби [10]. Органи в громаді та громадськість має стежити, щоб інформація на веб-сайтах відповідала Технічним вимогам на створення (модернізацію) офіційних веб-сайтів, що стосуються доступу до них користувачів з вадами зору та слуху (додаток до Порядку оприлюднення у

мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. № 3).

Важливу роль у забезпеченні універсального дизайну мають зіграти роботодавці та власники організацій і підприємств [11], зокрема, транспортні компанії. Безперешкодний доступ, комфорт середовища, простота інформаційних повідомлень тощо забезпечують як соціальну інклюзію різних груп у громаді, є виявом соціальної відповідальності бізнесу, так і дають змогу залучати кваліфікованих працівників та/або додаткових клієнтів, сприяють зручності для працівників. Так, плаский вхід до будівлі приносить користь не тільки людям, які постійно чи тимчасово мають обмежену мобільність, а й допомагає пересуванню людей з дитячими колясками або тим, хто заносить важкі або громіздкі речі до приміщення.

Заслуговує на увагу досвід скандинавських країн, які демонструють приклади використання універсального дизайну у сфері будівництва та архітектури, зокрема, у створенні доступного публічного простору в місті, міського транспорту та готельного сервісу для туристів, які мають певні проблеми з мобільністю. До уваги тут, зокрема, беруть думку самих людей, які оцінюють зручність користування інфраструктурою [12].

Слід звернути увагу й на роль громадських організацій, неформальних об'єднань та волонтерських груп у територіальній громаді. За умов формування активістської політичної культури такі організації лобюють потрібні зміни інфраструктури, здійснюють громадський контроль за дотриманням вимог універсального дизайну. Самоорганізована громада також здатна вирішити чимало проблем із доступністю публічних місць у населеному пункті через реалізацію місцевих ініціатив (сусідська модель).

Висновки. Універсальний дизайн означає, що продукти, послуги та міський простір можуть використовуватися всіма в повному обсязі, без потреби в додатковій адаптації чи спеціалізованому дизайні.

Створення доступного середовища для маломобільних груп населення є невіддільною частиною соціальної політики держави на національному та регіональному рівнях. В Україні діє низка законодавчих та нормативних актів, що декларують впровадження безбар'єрного середовища як частини універсального дизайну.

В умовах децентралізації та формування активістської політичної культури територіальна громада (її державний, приватний та громадський сектори, все населення) відіграє важливу роль у забезпеченні втілення принципів універсального міського середовища.

Список використаних джерел

1. Iwarsson S., Stahl A. Accessibility, usability and universal design—positioning and definition of concepts describing person-environment relationships // *Disability and Rehabilitation*. 2003. Issue 2. P. 57-66.
2. Jensen G., Iwarsson S., Ståhl A. Theoretical understanding & methodological challenges in accessibility assessments focusing the environmental

component: an example from travel chains in urban public bus transport // *Disability & Rehabilitation*. 2002. Vol. 24. P. 231-242.

3. Наберушкина Э. Я. Доступность городской среды для инвалидов // *Социологические исследования*. 2010. № 9. С. 58-64.

4. Ославська С. Універсальний дизайн: досвід Норвегії // *Platforma*. 2015. URL: <http://platfor.ma/magazine/text-sq/pb/universal-design-norway> (дата звернення: 5.11.2017).

5. Давылова Е.М., Радченко В.Ю., Радченко О.С. Принципы универсального дизайна как основа формирования профессиональных компетенций дизайнеров // *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2016. № 4-1. С. 186-190.

6. Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities / United Nations (UN). 1994. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/standard-rules-on-the-equalization-of-opportunities-for-persons-with-disabilities.html> (дата звернення: 3.11.2017).

7. ISO 9241-11. Guidance on Usability / International Organization for Standardization. 1988. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9241:-11:ed-1:v1:en> (дата звернення: 3.11.2017).

8. Розметова О. Г. Проблеми та перспективи впровадження соціальних інновацій в діяльність підприємств готельного господарства // *Державне управління*. 2013. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=561> (дата звернення: 3.11.2017).

9. Гончар Л. К. *Впровадження політики безбар'єрності на рівні громади* // *Вісник Академії праці і соціальних відносин ФПУ*. 2009. № 5. С. 8-16.

10. Семигіна Т., Коришова Г., Іванова О. Інформування населення про соціальні та реабілітаційні послуги: методичний посібник. Київ: К.І.С., 2013. 104 с.

11. *Працевлаштування та зайнятість людей з інвалідністю: Довідник для роботодавців* [упор. Семигіна Т., Іванова О.] / Програма розвитку ООН. Київ, 2010. 140 с.

12. Fänge A., Iwarsson S., Persson A. Accessibility to the public environment as perceived by teenagers with functional limitations in a south Swedish town centre. // *Disability & Rehabilitation*. 2002. № 24. P. 318-326.

*Ковальчук Наталія Дмитрівна, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії,*

*Лазебник Катерина Сергіївна, студентка історико-філософського
факультету, лаборант кафедри філософії,*

Київський університет імені Бориса Грінченка

КИЇВ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУ СОФІЙНОСТІ

Проблема світових міст є актуальною в контексті сучасних глобалізаційних процесів, на тлі яких надзвичайно важливою виступає національна проблематика суверенних держав. Інтеграційне формоутворення в